

Ірина КОСТЮК

**УКРАЇНА і СВІТ:
вступ до історії та громадянської освіти**

**Методичні матеріали
для 6 класів
закладів загальної середньої освіти**

Урок 9

Київ • Світич • 2023

Тема II. Що таке минуле, хто і як його вивчає

Урок 9. Хто вивчає минуле

Хто такі історики, чим вони займаються?

Матеріал § 9 спрямований на ознайомлення учнів та учениць з професією історика. Очевидно, що таке ознайомлення є пропедевтичним, а накопичення розуміння того, що таке історія як окрема галузь знань і наука, відбуватиметься протягом усього курсу 6 класу. У дітей треба створити уявлення того, чим відрізняється професія історика від інших та які вимоги до професії існують сьогодні. Варто пам'ятати, що наступні параграфи розповідають про археологію та інші допоміжні історичні науки, а також про предмет професійної уваги дослідників минулого. Також варто зважати на те, що програма і підручник пропонують окрему тему 6 про те, як історики дізнаються про минуле, де поняття історичних джерел розглядається глибше. Завдяки пропонованій діяльності на уроці учні й учениці можуть розвивати наскрізні вміння, як-от: читання з розумінням, критичне та системне мислення, уява та творчість.

Пропонований зміст	Хто такі історики та чим вони займаються
Очікувані результати навчання відповідно до ДСБО	<ul style="list-style-type: none"> • пояснює присутність минулого в сучасному суспільному просторі [6 ГІО 1.2.2]; • розрізняє джерела інформації за видами [6 ГІО 3.1.1]; • добирає інформацію за заданими критеріями [6 ГІО 3.1.2-1]; • використовує історичну та суспільно важливу інформацію із запропонованих ресурсів [6 ГІО 3.2.1]; • виокремлює основне і другорядне в тексті [6 ГІО 3.2.1-2]; • пояснює, як людина впливає на різні спільноти і державу своєю діяльністю [6 ГІО 5.1.2-3]
Пропоновані види навчальної діяльності	<ul style="list-style-type: none"> • Обговорення в загальному колі про історію як заняття. • Створення графічної візуалізації текстового матеріалу за алгоритмом (схеми, графіки, інфографіка) про вимоги до професії історика. • Заповнення діаграми Вєнна на основі розповідей про істориків
Змістові лінії	Людина і суспільство. Людина і світ уявлень та ідей

ХІД УРОКУ

Варіант 1

Крок 1 (7–9 хв)

Пригадайте з учнями й ученицями відповіді на питання, які вивчалися на попередньому уроці, у форматі бліцопитування. Для цього можна скористатися вправою "Конверт", коли питання написані на окремих аркушах паперу (краще кольорових) і складені в конверт. Напишіть на конверті слово "Історія" та назву класу.

Запропонуйте на вибір учневі / учениці вийняти з конверта один аркуш, зачитати запитання та швидко на нього відповісти. Якщо учень / учениця вагається або не знає відповіді, він / вона має передати свій аркуш однокласнику / однокласниці.

- Як тлумачили давні греки слово «Історія»?
- Які події називають історичними? Чому?
- Що цікавить історію як науку?
- Чому істориків називають мандрівниками в минуле?
- Чому різноманітні предмети побуту та повсякденного життя стають історією?
- Чому життєписи окремих людей є важливими для історії?
- Хто такі історичні особи?
- Про що пишуть історичні книги?

Для онлайн-уроку можна використати вправу "Випадкові картки" з тими самими запитаннями:

<https://wordwall.net/uk/resource/61313323>

Особливу увагу зверніть на питання:

- Що цікавить історію як науку?
- Чому істориків називають мандрівниками в минуле?

Ця вправа дозволяє повторити вивчене на попередньому уроці, потренуватися у відповідях повними, проте лаконічними реченнями і водночас перейти до теми цього уроку.

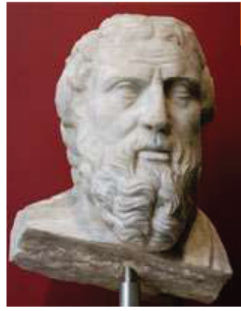
Оголосіть тему уроку та ключове питання.

Крок 2 (4–5 хв)

Напишіть заздалегідь на дошці чи на аркуші паперу запитання:

- Кого вважають найдавнішими істориками?
- Про що писав Геродот? Як його називали в давнину?
- Про що писав Нестор? Хто він такий?

За технічної можливості виведіть на екран фрагмент с. 136 з підручника "Україна і світ" для 5 класу або нагадайте, хто такий Геродот та як він пов'язаний з історією України.

Геродот, давньогрецький історик

Ще в Стародавньому Єгипті чотири-три тисячі років тому в писемних джерелах з'явилися описи народів, які жили по сусідству з єгиптянами. Дві з половиною тисячі років тому грецький учений Геродот, якого називають "батьком історії", подорожував відомими давнім грекам землями. Він спостерігав за місцевим населенням і докладно все описував. Зокрема відвідував Геродот і територію сучасної України — степи Північного Причорномор'я, де тоді осіли племена скіфів. Саме Геродот залишив нам відомості про їхній зовнішній вигляд, звичаї і заняття.

В усі часи люди виявляли неабиякий інтерес до інших народів, намагалися дізнатися, як ті живуть, що в них є спільного та відмінного. Уважно слухали мандрівників, які на власні очі бачили далекі землі. Ті ж переповідали свої враження, вели щоденники в подорожах, писали до дому листи про невідомі раніше племена й народи, їхні звичаї тощо.

Поступово з'явилися дослідники, які вивчали шлях, пройдений різними племенами і народами у своєму розвитку. Тож виникла галузь знань, яка вивчає опис народів, особливості їхнього вбрання, житла, кухні, звичаїв, пісень, танців, святкувань тощо.

Попросіть прочитати текст підручника на с. 49 або коротко розкажіть про Нестора-літописця. Учням та ученицям слід надати мінімум інформації, однак вони повинні дістати можливість відповісти на поставленні запитання.

Вислухайте відповіді у фронтальній бесіді.

Крок 3 (13–15 хв)

Об'єднайте учнів й учениць по троє або у три / шість малих груп залежно від кількості дітей у класі.

Запропонуйте їм знайти в тексті першої частини параграфу "Історія як покликання та як професія" і записати відповіді на запитання:

- *Що треба знати, аби бути істориком?*
- *Що треба вміти, аби бути істориком?*
- *Які якості треба мати, аби стати істориком?*

Мотивуйте їх відповідати на запитання, подані до інформації в рубриці "Цікавий факт".

– *Поміркуйте, представники яких професій могли б допомогти дізнатися, як побудували єгипетські піраміди, як шили взуття 800 років тому, як лікували зуби козаки.*

Зверніть увагу, що ці питання формують не лише ерудицію, а спрямовані на реалізацію компетентності в галузі природничих наук та інноваційність.

Якщо учні й учениці об'єднані по троє, то кожен / кожна у трійці готує відповідь на одне із запитань і потім вони порівнюють свої відповіді в обговоренні всередині трійки.

Якщо ви створили три чи шість груп, то розподіліть питання між групами і після завершення роботи над текстом вислухайте відповіді кожної, пропонуючи наступній лише доповнювати, а не повторювати інформацію.

Зверніть увагу учнів та учениць на твердження:

"Зазвичай історики не є свідками подій, які вони описують у своїх книжках, статтях. До того ж історики не просто описують минуле, а й досліджують його".

Запитайте:

- Як інформація з "цікавих фактів" пов'язана із вправою?
- Який цікавий факт є найбільш "цікавим" та несподіваним? Чому?
- Чим відрізняється праця сучасних істориків від літописців минулого?

Варіант 2

Крок 1 (4–5 хв)

Якщо на попередньому уроці вдалося опрацювати всі кроки та виконати всі завдання, у сильному класі можна розпочати відразу з "Цікавого факту".

Повідомте учням й ученицям "таємничим голосом", що сьогодні головним героєм уроку може стати літературний персонаж — всесвітньовідомий, хоч вигаданий, англійський розслідувач Шерлок Голмс.

Прочитайте текст про Шерлока Голмса (с. 49), не ставлячи наперед запитань. Після ознайомлення з текстом запитайте:

– Як можуть бути пов'язані якості детектива з темою уроку та ключовим питанням до нього "Хто такі історики, чим вони займаються"?

Оголосіть тему та ключове питання уроку.

Крок 2 (4–5 хв)

Коротко нагадайте про Геродота та чому його називають "батьком історії", доповніть свою розповідь інформацією про Нестора-літописця. Попросіть учнів й учениць записати в зошиті їхні імена як приклади найдавніших істориків, вказавши час їхньої діяльності. Геродот — 2,5 тисячі років тому, Нестор — дев'ятсот років тому.

Крок 3 (10–12 хв)

Запропонуйте учням й ученицям заповнювати табличку під час вашої розповіді на основі матеріалу першої частини параграфу "Історія як професія та як покликання". Під час розповіді акцентуйте голосом певні частини тексту для можливості зафіксувати їх у таблиці.

Питання	Що треба знати, щоб бути істориком	Що треба вміти, щоб бути істориком	Які якості потрібні, щоб стати істориком
Орієнтовні відповіді	<ul style="list-style-type: none"> ✓ різні мови ✓ що написали різні автори про це в минулому та у пізніші часи ✓ як відрізнити старовинні предмети, будівлі 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ розбиратися в історичній топоніміці ✓ збирати докази з минулого ✓ розшифровувати стародавні тексти ✓ аналізувати стародавні предмети 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ чесність ✓ уважність, терплячість ✓ мислення

Крок 4 (15–17 хв)

Робота над другою частиною параграфа може бути запропонована як в індивідуальній, так і груповій формі. Залежно від навченості учнів й учениць працювати у групі та від вміння читати самостійно вчитель обирає певну форму навчальної діяльності. Метод, який пропонується для роботи над цим навчальним матеріалом, — порівняння за діаграмою Венна. Графічна візуалізація текстового матеріалу стимулює увагу, дозволяє дітям з різним стилем навчання досягати освітніх результатів.

Запропонуйте роботу з підручником та виконання завдання 3 на с. 50:

– Прочитайте джерела 1–4 про відомих істориків минулого та сучасності. Що об'єднує всі ці описи? Чим вони відрізняються?

Покажіть діаграму Венна та поясніть, як вона заповнюється. У полі щодо кожного імені історика / історикіні треба вписати те, що їх відрізняє (країна, галузь вивчення, тема дослідження тощо), а посередні — те, що їх об'єднує (знання мов, спірання на документи, ретельність дослідження).

Обговоріть результати роботи. Звертайте увагу на те, що виявили спільним у роботі різних дослідників.

Запропонуйте в зошиті записати імена істориків, про яких учні й учениці дізналися на уроці.

Крок 5 (3–5 хв). Підсумкова частина уроку. Рефлексія

Запропонуйте по колу завершити речення:

- *Професійні історики й історикині займаються...*
- *Для вивчення минулого потрібні такі якості, як...*
- *Професія історика потрібна тому, що...*

На **домашнє завдання** запропонуйте подане в підручнику або завдання 4 на с. 50:

- *Оберіть одного-двох вітчизняних істориків чи історикинь і підготуйте розповідь про них у вигляді листа своїм одноліткам з інших країн.*